

EEN HERINNERING AAN DR. C. G. B. TEN KATE

door André Piederiet.

Uit de Kamper Almanak 1973-1974, Kamper Kroniek, 4 mei 1973: Op 71-jarige leeftijd overlijdt te Kampen Dr. C.G.B. ten Kate, oud-rector van het Gemeentelijk Lyceum, nu Almere College. Rector ten Kate was de man, die in 1933 de school van de ondergang redde en geen moeite was hem daarna te veel om "zijn" school in stand te houden en tot bloei te brengen. Zijn zeldzame plichtsbetrachting (hoe vaak brandde 's avonds laat nog licht in de rectorkamer) was een lichtend voorbeeld voor docenten en leerlingen. Maar Dr. Ten Kate was ook een wetenschapsmens, een zeer bekend ornitholoog, getuige zijn vele publicaties op dit gebied. Te kort heeft hij van zijn zo welverdiend pensioen mogen genieten.

Mijn eerste herinneringen aan rector ten Kate dateren uit 1940, toen ik na de zomervakantie met een groot aantal nieuwe eersteklassers in het lyceumgebouw werd ontvangen. De rector las na een kort welkomstwoord zelf alle namen op, waarbij wij over twee klassen werden verdeeld. We zagen direct dat deze man met zijn ronde kale hoofd het gezag in de school vertegenwoordigde. Slechts één bijnaam, die veelvuldig gebruikt werd, kan ik me voor hem herinneren: "de baas"; en dat was hij ook! Streng, maar ook vriendelijk en met humor gaf hij leiding aan zijn school. "Te groot voor servet, maar te klein voor tafellaken" was vaak zijn kwalificatie, wanneer een klas vermanend moest worden toegesproken. Ook herinner ik me, hoe hij altijd zelf alle mededelingen, van roosterwijzigingen tot ijsvrij, in zijn karakteristieke handschrift op het bord beneden in de hal schreef en ook zelf in alle klassen de rapporten uitdeelde.

De oorlogsjaren brachten ook op de school bijzondere problemen mee. Zo werd door N.S.B.-burgemeester Sandberg een partijgenoot als geschiedenisleraar benoemd. Hoewel die man lid was van het zgn. "opvoedersgilde" kon hij beslist geen orde houden en toen hij ook nog zijn nazi-ideeën in de klas ging verkondigen liep het helemaal uit de hand. Zo ging op een zomermiddag in '43 of '44 onze hele 3e H.B.S.-klas spontaan "in staking", verliet het leslokaal en de school en wandelde het plantsoen in. Even later kwam de rector ons achterna gewandeld en gaf ons rustig te verstaan dat we weer naar school moesten gaan. Dat deden we. We hebben er verder niets meer over gehoord.

Rector ten Kate was ook een uitstekende leraar, die alle onderdelen van zijn vak "natuurlijke historie" (nu biologie genoemd) boeiend wist te doceren. Zijn leslokaal,

op de hoek van de eerste verdieping, t.o. "Villa Mary", had een ouderwets amfitheater. Voor elke les waren op de grote demonstratietafel allerlei materialen uitgestald, afkomstig uit het goed voorziene "kabinet" naast het leslokaal: opgezette vogels of zoogdieren, in alcohol geconserveerde dieren, modellen op het gebied van mens-, dier- of plantkunde, of microscopen met de nodige preparaten. Een loupe, pincet en prepareernaald waren al in de eerste klas voorgeschreven attributen, die we in de les gebruikten om met behulp van een flora planten te determineren, die dan in een herbariumcahier bewaard moesten worden. Vooral voor de natuurliefhebbers waren het feestelijke lessen!

Mijn belangstelling ging vooral uit naar vogels. In het begin van de tweede klas kwamen die aan de beurt. In mijn bezit is nog steeds het dictaat van Dr. ten Kate: "De voornaamste Nederlandse vogels, vooral van Kampen en omgeving", door mijzelf geïllustreerd met vele Verkadeplaatjes. De vogelkundige Ten Kate wist veel leerlingen voor de vogelstudie enthousiast te maken.

Het zal in de herfstvakantie van 1941 zijn geweest, dat ik de rector, gewapend met zijn verrekijker, op een morgenwandeling in het plantsoen ontmoette. "Loop maar met me mee", zei hij, "kom maar aan m'n rechterkant, want links ben ik wat doof". Op die wandeling, die verder langs de IJsselkade voerde, leerde hij me de verschillen kennen tussen zomer-, winter- en jeugdkleden van de meeuwen die daar te zien waren. Tot vóór zijn toenmalige woning, IJsselkade 20, liep ik met hem mee, om daarna opgetogen huiswaarts te keren. Tijdens en ook na mijn lyceumjaren ben ik daar na het doen van een bijzondere vogelwaarneming vaak vriendelijk ontvangen in zijn studeerkamer boven, met uitzicht op de IJssel. Dan kwam het grote standaardwerk "Ornithologia Neerlandica" van Van Oort op tafel, of werd de waarneming vergeleken met de mooie collectie opgezette plevieren en strandlopers, die in een vitrinekastje te zien was. Maar ook na de les of na schooltijd was de rector altijd voor een bijzondere waarneming te spreken, soms in zijn kamer naast de hoofdingang, waarin een groot schilderij van Emile Moulin, voorstellende een zeearend met een eend als prooi, een blikvanger was.

Als geboren Kampenaar (hij was de zoon van de in Kampen bekende huisarts W. ten Kate), kende de jonge bioloog Ten Kate de vogelwereld rondom zijn stad als geen ander. In de twintig- en dertiger jaren was het vooral het beroemde vogelmoeras rondom de Ramspol, met zijn baardmezen, waar hij zijn onderzoek deed, in de broedtijd vaak begeleid door de vogelwachter Gerrit Visser. Door inpolderingen op het Kampereiland ging dit mooie gebied verloren. Maar nieuwe ontwikkelingen op vogelgebied door de inpolderingen in het IJsselmeer hadden zijn volle belangstelling. Hierbij wil ik zijn vruchtbare samenwerking na 1945 met de vogelkundige en opzichter van het Zwartemeer, J.A.F. Koridon, niet onvermeld laten.

Dr. ten Kate was in binnen- en buitenland bekend als ornitholoog. Als secretaris-

De gaande en de komende schoolleider: dr. C.G.B. ten Kate en de heer W. van Koldam (1966).
Foto: Kamper Nieuwsblad)

redacteur van “Limosa”, het orgaan van de Club van Nederlandse Vogelkundigen, verzorgde hij talloze publicaties. In zijn eigen rubriek “Ornithologie van Nederland” werden jaarlijks alle bijzondere vogelwaarnemingen verzameld. Na 1958 werd hij ook mederedacteur van “Ardea”, tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie.

In het lyceum was naast het eerder genoemde natuurlijke historielokaal, aan het eind van de gang nog een klein kabinet, waar hij zijn wetenschappelijke verzameling vogels bewaarde. Daar bevonden zich de platte dozen met “balgen” of “huiden” van vogels, die hij in de loop der tijd had verzameld en geprepareerd, elke vogel voorzien van een etiket met de nodige bijzonderheden. Ik herinner me, dat ik op een ijsskoude middag in de oorlogswinter van 1944-'45 met de rector in het wegens brandstofgebrek gesloten schoolgebouw kwam. De lessen voor hoogste klassen waren al in oktober gestaakt, omdat de meeste leerlingen i.v.m. hun “graafplichtige” leeftijd ondergedoken waren. Met elk een doos met balgen onder de arm liepen we naar de sigarenfabriek van Boele, waar de lagere klassen nog les kregen en de rector een verwarmd kamertje had, waar ik de balgen kon bestuderen. In die onderduikperiode was ik werkzaam op de biologische afdeling van het N.O.P.-laboratorium in de Molenstraat. Veldwerk in de polder was niet mogelijk, omdat het passeren van de IJsselbrug te riskant was, maar ik hield mij o.a. bezig met het onderzoek naar een grote uilensterfte in de Noordoostpolder in februari-maart 1945. In die tijd kwam Dr. ten Kate bijna dagelijks na schooltijd naar het laboratorium, om de uit de polder toegestuurde uilen vakkundig te ontleden en de maaginhoud te bekijken.

Vele malen had ik het voorrecht om met Dr. ten Kate het veld in te gaan, om vogelbroedplaatsen te bezoeken en waarnemingen te doen, soms nog vergezeld door anderen. Ik herinner mij tochten, meestal op de fiets, naar de Noordoostpolder, het Zwartemeer, de eendenkooi bij Kamper Nieuwstad en de Vossenwaard. Bij toevallige ontmoetingen in het veld zag je hem vaak al van verre, altijd met zijn witte windjack, plusfour en pet.

Na mijn terugkeer uit militaire dienst in Indonesië werd ik in 1951 door de heer en mevrouw ten Kate weer vriendelijk ontvangen in hun nieuwe woning, Fernhoutstraat 13. Het “vogelcontact” werd hersteld en de aandacht richtte zich daarna o.a. op de vogelryke strandjes langs de nieuwe dijken van Oostelijk-Flevoland.

Dr. ten Kate kon zeer onderhoudend vertellen over alles wat met zijn vogelwerk te maken had, maar ook voor andere zaken had hij een brede belangstelling. Opvallend was zijn grote persoonlijke belangstelling voor iedereen waar hij mee in contact kwam.

Tot slot nog even terug naar de “rector ten Kate”. Ik was in 1962 hoofd geworden

van de Muntschool, later Dirk van Dijkschool en als zodanig “leverancier” van nieuwe leerlingen voor het lyceum. Kort voor zijn afscheid als rector, in juni 1966, zag ik hem langs de Jan Ligthartstraat aan komen wandelen, om bij mij de voor het Almere College aangemelde leerlingen te bespreken en meteen zijn belangstelling te tonen voor ons toen nieuwe schoolgebouw aan de Jan Ligthartstraat. Het was als altijd een prettige ontmoeting!

Rector, leraar en vogelkundige Ten Kate: een man om dankbaar en met grote waardering aan terug te denken.